

A vojvodinai földmunkásmozgalom története

(Befejező közlemény)

Az 1928-as év — annak ellenére, hogy a kereseti viszonyok folyton rosszabbodtak — békésen telt el. Voltak kisebb megmozdulások, de ezek a megmozdulások jelentősebb eredményeket nem mutattak fel.

Mivel magyarázható a földmunkásság jétlensége ebben az évben? Szervezete elég fejlett volt ahhoz, hogy egy komolyabb bérmozgalmat levezessen. A mezőgazdasági válság fokozódása s az ebből eredő mind nagyobb munkanélküliség életviszonyait súlyosbította, keresetét a létminimum alá süllyesztette.

Szakszervezetének szelleme harcias volt. A háború után újászervezett jugoszláv munkásmozgalomból eltűntek a különböző reformista eszmék. Ezt bizonyítja az ország munkásmozgalmának elszakadása a második internacionálétól, amelynek vezetői úgy a háború kérdésében, mint a háborút követő mozgalmas időkben a munkásság legharciassabb rétege ellen fordultak. Így a jugoszláv munkásmozgalom „független“ néven szerepel a CRSVJ-ben (Jugoszláv Szakszervezeti Munkások Központi Tanácsa) később az Obznana meghozatala után a CRSOJ-ben (Jugoszláv Szakszervezeti Munkásság Központi Bizottsága). A szakszervezeti tanács ugyanúgy, mint később a szakszervezeti bizottság, nem voltak tagjai a reformista eszmékkel átítatott második internacionálénak. A forradalmi hullám elmúltával a háború előtti reformista áramlatok újra jelentkeztek. Szervezeti erejük azonban gyenge volt és csak 1929 után erősödtek, amikor a diktatúra megszüntette a független szakszervezeteket.

A független szakszervezetek az ország északi részén úgy szervezetileg, mint mozgalmilag a legerősebbek voltak. Ezekben a mozgalmakban sok esetben a földmunkásságé volt a döntő szó. A szakképzett munkásság csekély számánál fogva Vojvodinában nem volt olyan politikai tényező, mint a földmunkásság. (Az 1920-ban Noviszádon alakult földmunkásszövetségnek 20 ezer tagja volt és ennek betiltása után a Szuboticán alakult szövetség taglétszáma is fölülmúlta az ipari munkásságét.)

Meg kell említeni a földmunkásmozgalmak sajátos jellegét. A földmunkásság gazdasági harca elüt a szakképzett munkásság harcától. Az ipari munkások bérmozgalmai leginkább egyes műhelyekre, vagy gyárakra korlátozódik. Ezzel szemben a földmunkásság bérharca egész járásokra terjedt ki, sőt néha egész országrészekre. Mozgalmuk ennél fogva politikai jelleggel is bír. A földmunkás-sztrájkoknál, mint ahogy számtalan példa is bizonyítja, az uralkodó réteg rendszerint hatalmi szerveit mozgósítja, mert a kiéhezett nincstelen földmunkás sokkal harciasabb, mint ipari munkástársa, a gyári munkásságot kivéve.

1928-ban a földmunkásmozgalom azért nem mutat föl na-

gyobb bérharcokat, mert a mozgalma inkább politikai jelleget öltött, mint gazdaságit. Az 1927-es választási küzdelmekben aktívan résztvevő földmunkásság néhány községben — mint ahogy már írtuk is — győzelmet aratott és több község képviselőtestületében a második vagy a harmadik helyet foglalta el. Ez a politikai előretörés a földmunkás szakszervezetek fokozottabb méretű üldöztetését vonta maga után. A diktatúra előszele már érezhető volt ebben az évben. Az uralkodó réteg nem tudott belenyugodni a munkásság politikai győzelmébe. A községi jegyzők és szolgabírák ugyanúgy jártak el a földmunkássággal szemben, mint ahogy azt háború előtti kollégáik tették. A hajszá megindult és Mali Igyoson, Banatszki Tordán, Pacsíron, Csantavíren, Nova Kanyizsán, Padejon, Csurugon, Itebejen kezdetét vette a házkutatások sorozata és a földmunkásság kiemelkedőbb vezetőinek letartóztatása. A földmunkássággal szemben alkalmazott elnyomás szétforgácsolta annak erejét és a rossz viszonyok ellenére nem volt módjában nagyobb gazdasági megmozdulást levezetni. Az 1929 január 6-án bevezetett diktatúra pontot tett a földmunkásmozgalmak háború utáni szakaszára. A független szakszervezeteket betiltották. A földmunkásság védtelenül állt a nagybirtokosokkal szemben. A világ gyáripari termelésének válságba jutásával kirobban az 1924 óta húzódó vojvodina mezőgazdasági válság.

A mezőgazdasági válság a Vojvodinában már 1924 óta **tartott ugyan, de teljes valóságában csak a világválság kitörésekor** tárul elénk. A munkanélküliek száma 1928-ban 34.124 volt. Ez a szám 1931-ben kb. 100.000-re emelkedett. Ha ehhez hozzávesszük az ipari munkából kiesett 50.000 főnyi tömeget, kitűnik, hogy Vojvodina lakosságának 11%-a munkanélkül volt. Ez a szám, ha mindjárt hihetetlenül is hangzik, a legnagyobb munkanélküliségi arányszámokhoz tartozik az egész világon. (Amerikában 10%, Németországban 7.5%).

A földmunkásság keresetének csökkenéséhez a válság éveiben sok minden hozzájárult. Az ipari munkásság nagy tömege nem tudott munkakörében elhelyezkedni és ezért a mezőgazdasági munkálatoknál igyekezett keresethez jutni. Vojvodinában 64.643 családnak 2% hold agrárföldje volt, 68.190 család 1—3 hold, 44.809 pedig 3—5 hold földdel bírt. Ezek a családok a válság éveiben (sokkal inkább voltak a búza alacsony ára miatt) kénytelenek napszámmal biztosítani fennmaradásukat, mint a válság előtt. Mondani sem kell, hogy ez a megnagyobbodott munkás kínálat a földmunkás-bérek rovására ment.

De közrejátszott itt még más is.

A válság éveiben történő változások a mezőgazdaságnál is hasonló jelenségeket váltanak ki, mint a gyáriparban. Itt is érvényesül a termelő eszközök tulajdonosainak törekvése, hogy az árút minél olcsóbbá tegyék. Az árút olcsóbbá tenni pedig csak úgy lehet, ha racionalizálnak, vagyis a kézierő helyett géperővel munkáltatják meg a földet és a rendelkezésre álló géperőt a

lehető legnagyobb mértékben kihasználják. A válság tehát maga után vonta a termelés nagyobbfokú gépesítését. 1931-ben a mezőgazdaságunkban 26.247 különböző mezőgazdasági gépen kívül 3.438 arató- és 1.056 morzsológép volt munkában. Ezek a gépek primitívebbek ugyan, mint az Egyesült Államokban vagy a Szovjetunióban használatos szerszámok, de mégis nagy tömegét tették munkanélkülivé a földmunkásságnak. A vetőgépek és gépekkel vont ekék 147.169 munkást, az arató-, a kaszáló- és a szénaforgató-gépek 173.753, a motormorzsolók pedig 21.120 munkást vetettek ki a munkából. A gépek munkája összesen 342.042 munkást tettek feleslegessé a mezőgazdasági munkálatoknál.

A 75.831 kimondottan földnélküli földmunkás család (ezek közül 44.820 ház nélkül) életnívója a nyomorgás színvonalára süllyedt. A napszám 10.— dinár koszt nélkül. Az aratási kereset 1931-ben (a vojvodinai földmunkásság átlagkeresetét számítva) 117.— dinárnak felel meg. A kukoricatörésnél a kereset 20.— dinár koszttal. A földmunkás évi jövedelme tehát átlagban 650 dinárnak felel meg. A 44 ezer háználküli földmunkás-proletár élete volt a legrosszabb ezekben az időkben. Kereset híján a házbérből nehéz volt összekuporgatni és nagyrészüket istállókban, barakokban húzódott meg. Élelmezésük ezek után elképzelhető milyen volt. Soha annyi mezítlábas és rongyos alakot nem láttak Vojvodina falvai, mint ezekben az években. A nélkülözések Vojvodina földmunkásságának életét évtizedekre tönkretették. A tüdővész féktelenül dühöng és arat még ma is ezekben a nyomorgó tömegekben.

A független gazdasági szakszervezetek vetélytársával, a földmunkás proletáriátus védtelenül áll az őt alkalmazó földbirtokal szemben. Volt ugyan egy másik földmunkás-szövetség is, mely rövid idővel a diktatúra előtt alakult meg, de ebben a szervezetben a földmunkásságnak csak elenyésző töredéke volt beszerelve. Ez a szervezet az URSSJ (Egyesült Munkásszakszervezeti Szövetség) tagja volt, mint ilyen a második internacionálé keretébe tartozott. Megalkuvó programjával ez a szervezet nem tudta maga köré gyűjteni a harcias földmunkásságot.

Ez a szövetség a diktatura harmadik évében kezd aktívabb munkába. Ebben az évben földmunkásokat toboroz Franciaország és Németország részére. 1931-ben 5.000 tagja volt ennek a szervezetnek, de az a szám sem képviselt mozgalmi erőt, mert a szervezetnek csupán munkaközvetítő szerepe volt.

A válság ideje alatt kiéhezett, lerongyolódott földmunkás tömeg 1934-ben újra szervezkedni kezd. A jugoszláv munkásmozgalom előretörése példát nyújt a földmunkásságnak. Beözönlésükkel a fennálló földmunkás szervezetbe megváltoztatják annak szellemét is. A szervezet központja továbbra is opportunistá vezetés alatt marad, de a vidéken alakuló csoportok harciassága újabb lökést ad a földmunkásmozgalomnak. 1935-ben 25,

1936-ban 159 aktív csoportja van a szövetségnek. 1937-ben már 211 csoport összesen 22.734 taggal rendelkezik.

A szervezet erősödésével párhuzamosan emelkedik a sikerrel végződő gazdasági mozgalmak száma és fordítva, a sikeres mozgalmak erősítik a szervezetet. 1936-ban vonul végig Vojvodinában a háború utáni mozgalmak legerősebb hulláma. A földmunkásság ezrei mozdulnak meg. A sztrájk-hullám legerősebb a sztaribecseji \ járásban volt, ahol a földmunkások megmozdulása magával sodorta az ipari munkásságot is. 1936 május 4-én tízezer főnyű tömeg verődött össze a járás székhelyén. Mondani sem kell milyen hatást gyakorol ez a tárgyaló paritásos bizottság gazda-tagjaira és az egész diktatorikus közigazgatásra. A tömeg tüntetéséhez csatlakoztak az üzletek és a műhelyek alkalmazottai, úgyhogy a becseji földmunkásság megmozdulása általános sztrájkká fejlődött. Nagyobb megmozdulások voltak még Kikindán, ahol a bérjavítást követelő téglagyári munkások le tartóztatására tízezer téglagyári munkás sztrájkkal felelt. A szubotícai járásban szintén nagy arányokat öltött a mozgalom. Itt 5—6.000 földmunkás gyűlt össze a munkásotthon előtt nagyobb napszámot és a munkaviszonyok megjavítását követelve.

A földmunkásság e komoly megmozdulása nem múlt el eredmény nélkül. Egyes helyeken a válság időtartama alatt felszaporodott robotot teljesen eltörölték, de majdnem mindenütt csökkentették. A napszám 10 dinárról 15—20—25 dinárra emelkedett és emelkedett az aratási kereset is. A földmunkásság keresetének eme emelkedése persze még nem jelentette a jólétet. A nagyarányú bérmozgalommal csak valamelyest javított helyzetén. Egy földmunkás átlagkeresete 1936-ban (ha minden munkálatban résztvevett) 1.500 dinár körüli összeget tett ki. Ezt elosztva öt családtagra napi 0.98 para jut személyenként. (Kereseti különbözet 1931 és 1936-os év között fejenként 30—40 para naponként.)

A földmunkásságnak ez a szép megmozdulása megtorpant központjának bürokratikus és sok esetben munkásellenes magatartásán. Az 1937-es sztrájkoknál már megmutatkoztak a mozgalmakat elgáncsoló törekvések. Ebben az évben közel 50 sztrájk volt, de a vezetőség magatartása miatt ezeknek nagyrészt elvesztették. A szövetség titkára sok esetben (Petrovgrad, Szrpszki Elemér, Bajsa), a munkásság hátamögött egyezkedett a munkaadókkal. Az ilyen tevékenység aláasta a szövetség tekintélyét. Ezt legjobban a melencei eset bizonyítja. A földmunkások azt írták központjuknak, hogy „sztrájkba léptünk, de a központtól ne jöjjön ki senki, mert mi magunk tudunk legjobban eljárni ügyünkben.“ A földmunkáscsoportok vezetőségei, hogy egészséges életet vigyenek a szövetségbe és hogy megőrizték azt a szét hullástól, az 1937 november 21-én megtartott kongresszuson a régi vezetőség leváltását követelték. A földmunkásokkal egyáltalán nem rokonszenvező központi bürokratikus vezetőség azonban olyan messzire ment a pozíciókhoz való ragaszkodásában,

hogy fölrúgva a munkásszervezetek demokratikus elveit, megtagadta a szövetség központjának átadását. A kongresszust hatósági közegekkel feloszlattatták és mintha mi sem történt volna, továbbra is kezében tartotta az ügyek vezetését, a viharos kongresszus után pedig kizárta mindazokat a kiküldötteket, szám szerint 21-et, akik bírálni merészkedtek a vezetőség munkáját. A tagok kizárását a csoportok kizárása követte. És az ilyen, tisztára osztályáruló tevékenység odavezetett, hogy röviddel a kongresszus megtartása után a szövetség 211 csoportja közül 162 megszűnt működni.

A földmunkásság, látva a központi vezetőség alávaló munkáját, otthagya a szervezetet. És ez megpecsételte a sorsát is. Az újra szervezetlenné vált földmunkásság keresete egyre csökken. Már itt-ott újra hallatszanak hangok a 10 dináros napszámról. Az aratási kereset szintén esett. A HID aratási ankétja 1938-ban az átlag keresetet 1.800—2.000 dinárban állapítja meg, míg az 1939-ben lefolytatott ankét már csak 1.500—1.700 dináros keresetet mutat ki.

Az utóbbi hónapokban történő áremelkedések, de különösen az élelmiszerárak emelkedése miatt a földmunkásság ugyanolyan helyzetbe került, mint a válság idejé alatt.

A vojvodinai földmunkásság mozgalmának harmadik fázisában nem a reakció, hanem a szervezetének élén álló osztályáruló vezetőség végezte a legrombolóbb munkát. Magától értetődik, hogy az osztályárulókat a nagybirtokosság erősen támogatja és a szervezetek tagságával szemben hatósági védelemben részesíti.

A tények azonban bebizonyítják, hogy szervezetlenül a földmunkásság mindig ki van téve az uralkodó rétegek korlátokat nem ismerő kapzsiságának és haszonszerzési vágyának. Fontosak tehát a szervezetek és a szervezési munkák.

Az egyedüli kiút ebben az ellentétes helyzetben az, hogy a vidéki csoportok, ha nem is formálisan, de lényegében mégis a központtól függetlenül működjenek. A csoportokat tehát meg kell erősíteni, hogy munkájukban ne a központi vezetőségre, hanem saját erejükre támaszkodhassanak.

Erre már van példa és a gyakorlat bebizonyította, hogy az önálló működés sokkal szebb eredményeket ért el, mint a központ formális és tényleges irányítása alatt álló munka.

Szakács Gábor

A bátorság annak ismerete, hogy mitől kell és mitől nem kell félni.
(Plato)

Az elmélet csak annyiban hatolhat a tömegekbe, amennyiben a tömeg szükségleteinek a megvalósítása.

Tereferénk kilenc tizede csak arra szolgál, hogy igazi gondolatainkat eltítkoljuk, vagy hogy azok tényleges szegénységét elrejtjük.
GORKI